

УДК 69.003

Н.Ф.ЧЕЧЕТОВА, канд. екон. наук, Г.І.КИЗИЛОВ

Харківська державна академія міського господарства

ТЕНДЕНЦІ ФІНАНСОВОГО СТАНУ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

Пропонується модель визначення тенденцій кредиторської заборгованості підприємств будівельної галузі Харківської області. Конкретизовано фактори, що впливають на них.

Тенденція стабілізації економіки України, що стала помітною в останні два роки, не справила значного впливу на тенденцію основних показників будівельних підприємств. У Харківському регіоні збільшується обсяг інвестицій в основний капітал. Але зростання інвестиційної активності не сприяє позитивним зрушенням в діяльності будівельних організацій. Обсяг підрядних робіт, виконаних власними силами будівельних підприємств у Харківському регіоні, продовжував скорочуватись і склав у 2000р. тільки 10,4% від рівня 1990р. і 94% від рівня 1996р. (табл.1).

У будівництві з кожним роком збільшується питома вага збиткових підприємств. Якщо по області частка таких підприємств у 2000р. порівняно з минулим роком зменшилась з 50,5 до 45,2%, то у будівництві, навпаки, вона збільшилась з 44,2 до 56,6%.

Не скорочуються і фінансові проблеми підприємств, що обумовлюються хронічною заборгованістю замовників за виконані роботи і недосконалістю податкової системи.

Таблиця 1 – Динаміка обсягів підрядних робіт¹

Роки	Обсяг підрядних робіт, виконаних власними силами у порівнянних цінах, млн. грн.		Індекс обсягів підрядних робіт, % до 1990 р.	
	по Україні	по Харківській області	по Україні	по Харківській області
1990	44922,9	3756,0	100,0	100,0
1995	9613,5	519,1	21,4	13,8
1996	6383,4	414,4	14,2	11,0
1997	5681,2	437,5	12,6	11,6
1998	5760,8	469,5	12,8	12,5
1999	5127,1	392,2	11,4	10,5
2000	5168,1	390,1	11,5	10,4

¹ Розраховано авторами за даними статистичних збірників: "Харківська область у 1999 році", "Харківська область у 2000 році", "Статистичний щорічник України за 1999 рік"

Загрозливим явищем для будівельних підприємств є випереджаюче зростання їх зобов'язань перед кредиторами порівняно із збільшенням дебіторської заборгованості замовників (табл.2). Якщо в Україні перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською дещо скорочується, то в Харківському регіоні зростає: від 1,32 за станом на 1 січня 1999р. до 1,6 за станом на 1 січня 2000 і 2001 рр. На деяких будівельних підприємствах коефіцієнт перевищення зріс до 1,74-2,0. Зважаючи на те, що серед підприємств будівельної галузі збільшується кількість збиткових, проблема їх платоспроможності загострюється.

Таблиця 2 – Співвідношення зобов'язань підприємств і дебіторської заборгованості

На початок року (1.01)	Коефіцієнт перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською				
	в Україні	в Харківській області	на будівельних підприємствах м. Харкова		
1998	1,40	1,32	1,23	1,28	0,94
1999	1,42	1,25	1,43	1,36	1,19
2000	1,35	1,60	2,00	1,25	1,38
2001	1,39	1,59	1,74	1,39	1,32

Становище, що сьогодні склалося, обумовлене традиційною практикою безпроцентного кредитування між підприємствами ще з часів адміністративно-командної економіки. Наявність інфляційних процесів в економіці скорочує купівельну спроможність коштів, одержаних із значним запізненням від встановлених контрактами термінів. Підприємства навіть не можуть на одержані кошти забезпечити відтворення ресурсів, не кажучи вже про їх збільшення. Згодом неминучим буде скорочення обсягів будівельного виробництва і прибутку, отриманого підприємствами галузі. Щоб виявити, як впливала на рівень кредиторської заборгованості дебіторська заборгованість, нами було проведено дослідження методами кореляційно-регресійного аналізу. За результатами спостережень за тривалий час (31 період) і обробки статистичної інформації одержана модель

$$ПВ_{кз} = 0,060 + 1,14 \times ПВ_{дз}, \quad (1)$$

де $ПВ_{кз}$ – питома вага кредиторської заборгованості у валюті балансу підприємств; $ПВ_{дз}$ – питома вага дебіторської заборгованості в активах.

Коефіцієнт детермінації показує, що 79% зростання кредиторської заборгованості обумовлено зростанням дебіторської. Його оцінка

(F-критерій) і оцінка параметрів моделі (t-статистика) статистично істинні. Але коефіцієнт Дарбина - Уотсона засвідчує наявність позитивної автокореляції залишків ($d_{\phi} = 1,229$, тоді як критичне значення $d_2 = 1,363$).

Автокореляцію, як відомо, може викликати інерційність економічних процесів. І справді, при врахуванні фактора часу (t) у новій моделі (2), отриманій методами нелінійного оцінювання, статистичні характеристики параметрів моделі відчутно покращали:

$$PB_{кз} = -0,9508 + 0,9668 \times PB_{0з} + t^{0,383} \quad (2)$$

Коефіцієнт детермінації показав, що 70% зростання кредиторської заборгованості обумовлено спільним впливом дебіторської заборгованості і часу. Дослідження свідчать, що питома вага дебіторської заборгованості в активах майже не має зв'язку з часом (коефіцієнт детермінації <9%).

Таким чином, аналіз моделі свідчить, що для сучасних економічних умов зберігається тенденція перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською. Рівень кредиторської заборгованості зростає інерційно з плином часу.

Очікується, що внаслідок зростання інвестиційної активності в регіоні, особливо залучення іноземних інвестицій дебіторська заборгованість з часом почне зменшуватись. Це, безумовно, вплине на фінансовий стан будівельних підприємств. Але, якщо податкова політика залишиться незмінною, то перевищення кредиторської заборгованості над дебіторською навряд чи знизиться. Сучасний механізм сплати податків за правилом "першої події" ставить будівельників перед фактом постійного боржника бюджету. Першою подією, традиційною для будівників, є підписання акту виконаних робіт, а потім вже остаточний розрахунок. У той же час у будівельників виникають податкові зобов'язання з податку на додану вартість і з прибутку, а це означає, що й борги бюджету.

Законом України "Про майнову відповідальність за порушення умов договору підяду (контракту) про виконання робіт на будівництві об'єктів" від 6.04.2000р. встановлено, що "сторони договору підяду зобов'язані стягувати у встановленому порядку неустойку (пеню) і вимагати відшкодування збитків за порушення договірних зобов'язань..." Відповідно до ст. 4, 5 "розмір пені обчислюється від договірної ціни робіт, визначеної з урахуванням офіційного рівня інфляції, з розрахунку облікової ставки Національного банку України, що діяла за період, за який сплачується неустойка, збільшеної в 1,5 раза".

Але на практиці процедура стягнення неустойки і збитків, пов'язаних з порушенням строків розрахунків, потребує часу. За цей період кредиторська заборгованість підприємства з податків зростає, а разом з нею з'являються борги з штрафних санкцій до бюджету.

Отже, для позитивних змін в тенденціях фінансового стану будівельних підприємств необхідні зміни і в інвестиційній, і в податковій політиці держави.

Отримано 08.01.2002

ББК 65.9(2) 26

А.В.ВАСИЛЬЕВ, канд. экон. наук

Харьковская государственная академия городского хозяйства

РЕГИОНАЛЬНЫЕ АСПЕКТЫ ОБРАЩЕНИЯ ЦЕННЫХ БУМАГ

Рассматриваются проблемы функционирования ценных бумаг в регионе. Приводятся классификация облигаций, акций, векселей и их значение в решении региональных проектов.

Рынок ценных бумаг как экономический механизм, регулирующий финансовые потоки, затрагивающие все сферы социально-производственного организма общества – накопление, потребление, производство, неразрывно связан с динамическими процессами в регионах, где концентрируется инвестиционная активность субъектов предпринимательской деятельности. При этом такая инвестиционная активность может проявляться как в общегосударственном масштабе (например, в случае эмиссии акций объекта общегосударственной значимости, предполагающей размещение ценных бумаг во всех регионах среди широкого круга участников), так и иметь сугубо местный характер (например, при размещении муниципальных облигаций). По сути, направленность эмиссий на решение определенных задач, выбор круга потенциальных инвесторов и контроль за соблюдением правил привлечения и расходования средств определяют условную классификацию фондовых инструментов на национальные и региональные.

К национальным ценным бумагам, как правило, относят корпоративные фондовые инструменты – акции, облигации предприятий. Такие бумаги свободно котируются на фондовом рынке и имеют неограниченные возможности в обращении на всей территории страны. Их основные эмиссии связаны с процессами приватизации имущества государственных предприятий, когда создание АО проходило с широким привлечением приватизационных средств населения без региональной привязки. Национальными ценными бумагами являются так-